

ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน

กับ

การศึกษาทางไกล

แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาทางไกล

ศ.ดร.สุมาลี สังข์ศรี

การศึกษาทางไกลเป็นวิธีการจัดการศึกษาที่ผู้เรียนและผู้สอนไม่พบกันโดยตรงเหมือนการเรียนแบบชั้นเรียน ผู้สอนจะถ่ายทอดเนื้อหาวิชาความรู้ และประสบการณ์ผ่านสื่อประเภทต่างๆ ไปยังผู้เรียน ผู้เรียนจะรับความรู้จากสื่อเหล่านี้ในลักษณะการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยผู้เรียนไม่ต้องเดินทางเข้ามายังสถาบันการศึกษา แต่อาจจะเรียนที่บ้าน ที่ทำงานหรือสถานที่อื่นๆ ที่ผู้เรียนสะดวก ผู้เรียนสามารถกำหนด และบริหารจัดการเวลาเรียนของตนเองได้อย่างอิสระภายในระยะเวลาที่สถาบันกำหนด การพบปะระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนอาจกำหนดให้มีขึ้นบ้างเป็นบางครั้ง เพื่อทบทวนซักถามปัญหา สร้างความเข้าใจหรือฝึกทักษะที่สำคัญจากเนื้อหาวิชานั้นๆ

ในประเทศต่างๆ ทั้งในยุโรป สหรัฐอเมริกา แอฟริกา ออสเตรเลีย เอเชียเริ่มจัดการศึกษา ทางไกลประมาณค.ศ.1800 เป็นต้นมาโดยเริ่มจากการสอนทางไปรษณีย์ให้กับผู้เรียนที่อยู่ห่างไกล ไม่สามารถเดินทางมาเรียนที่โรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาได้ และไม่มีสถาบันการศึกษาตั้งอยู่ในพื้นที่การเรียนการสอนใช้วิธีส่งสื่อสิ่งพิมพ์ถึงผู้เรียนทางไปรษณีย์ และติดต่อกันทางไปรษณีย์เป็น ส่วนใหญ่ต่อมาสื่อที่ใช้ในการจัดการศึกษาทางไกลมิได้จำกัดอยู่เฉพาะสื่อสิ่งพิมพ์เท่านั้น มีการนำ วิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์มาใช้ประกอบและมีพัฒนาการมาโดยตลอดตามความก้าวหน้าของสื่อและเทคโนโลยี จนกระทั่งปัจจุบัน มีการใช้สื่อเทคโนโลยีที่ก้าวหน้ามากๆ มีการใช้ดาวเทียม และคอมพิวเตอร์ในหลายรูปแบบ เช่น Web-based learning, teleconference, e-mail, e-learning, virtual class-room อย่างไรก็ตามจุดเน้นหรือประเภทของสื่อที่เน้นในแต่ละประเทศจะแตกต่างกันออกไปตามความพร้อมตามบริบทของแต่ละประเทศ

สำหรับประเทศไทย อาจกล่าวได้ว่าการศึกษาทางไกลได้เริ่มขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 3 เมื่อครั้งปฏิสังขรณ์วัดพระเชตุพน ในครั้งนั้นพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวได้โปรดให้จารึกตำราต่างๆ ไว้ในแผ่นศิลาแล้วประดับไว้ในบริเวณวัดพร้อมทั้งให้เขียนภาพและรูปปั้นต่างๆ ประกอบตำรา เพื่อให้ประชาชนเลือกศึกษาหาความรู้ได้ตามความสนใจ จึงนับได้ว่าเป็นการถ่ายทอดความรู้ผ่านสื่อประเภทศิลาจารึก รูปเขียน และปูนปั้น ซึ่งเป็นการศึกษาทางไกลระดับหนึ่ง ต่อมารัฐบาลได้จัดตั้งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมืองขึ้น จัดการศึกษาแบบตลาดวิชา รับผู้เรียนไม่จำกัดจำนวน การเรียนการสอนเป็นแบบชั้นเรียน แต่มีการใช้สื่อบ้างเพื่ออนุโลมช่วยเหลือนักศึกษาที่อยู่ต่างจังหวัด หรือติดภาระงานไม่อาจเข้าชั้นเรียนได้ โดยจัดทำเป็นตำราคำสอนให้ไปศึกษาเองที่บ้าน ปัจจุบันมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เปิดสอนแบบชั้นเรียนในปี พ.ศ. 2514 รัฐบาลได้จัดตั้งมหาวิทยาลัยรามคำแหงขึ้น ซึ่งมีลักษณะคล้ายมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในสมัยแรก เพื่อขยายโอกาสทางการศึกษาในระดับอุดมศึกษาแก่ประชาชนให้กว้างขวางยิ่งขึ้น มีการจัดการเรียนการสอนเป็น 2 ลักษณะคือ การเรียนแบบชั้นเรียน และการซื้อเอกสารคำสอนหรือตำราไปอ่านที่บ้านสำหรับผู้ที่ไม่อาจเข้าชั้นเรียนได้ และมีรายการวิทยุกระจายเสียง รายการวิทยุโทรทัศน์เสริมอีกด้วย ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าเป็นการจัดการศึกษาทางไกลควบคู่ไปกับชั้นเรียน

การจัดการศึกษาทางไกลที่สมบูรณ์แบบมากขึ้น ได้เริ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2519 โดยกองการศึกษาผู้ใหญ่ (ปัจจุบันคือสำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน) ซึ่งต้องการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับการศึกษาพื้นฐานแก่ประชาชนที่อยู่ห่างไกล ได้จัดโครงการการศึกษานอกโรงเรียนทางวิทยุไปรษณีย์ขึ้น ผู้เรียนจะเรียนจากสื่อเอกสาร (ตำราเรียน) ด้วยตนเอง และฟังรายการวิทยุกระจายเสียงประกอบบทเรียนตามตารางที่กำหนด และมีการนัดหมายเพื่อพบกลุ่มเป็นครั้งคราวตามที่กำหนด ลักษณะเช่นนี้คล้ายคลึงกับ

การเริ่มต้นการจัดการศึกษาทางไกลของประเทศต่างๆ ดังกล่าวมาแล้ว

สำหรับการศึกษาทางไกลที่สมบูรณ์แบบในระดับอุดมศึกษา ซึ่งเป็น การศึกษาทางไกลระบบเปิดไม่มีชั้นเรียน ได้เริ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2521 เมื่อรัฐบาล ได้จัดตั้งมหาวิทยาลัยเปิดคือ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชเพื่อขยายโอกาส ทางการศึกษาในระดับอุดมศึกษาแก่ประชาชนทั่วไปและเพื่อยกระดับความรู้ของ ผู้ที่ประกอบอาชีพแล้วให้มีโอกาสได้พัฒนาตนเอง โดยมีศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ครีส์อ้าน เป็นอธิการบดีคนแรกของมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัย จัดการเรียนการสอนโดยใช้สื่อประสม มีสื่อสิ่งพิมพ์เป็นสื่อหลัก สื่อวิทยุกระจาย เสียง วิทยุโทรทัศน์ เทปเสียง วีดิทัศน์ การสอนเสริม การฝึกปฏิบัติเสริม ทักษะ เป็นสื่อเสริม ผู้เรียนเรียนด้วยตนเองจากสื่อหลักและสื่อเสริมโดยไม่ มีชั้นเรียน นับได้ว่าศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ครีส์อ้าน อธิการบดีผู้ก่อตั้งได้ เป็นผู้บุกเบิกและพัฒนาาระบบการศึกษาทางไกลในระดับอุดมศึกษาของประเทศไทย จนเป็นที่เชื่อถือของสังคมและได้รับการยอมรับจากทั้งในประเทศและต่าง ประเทศ และได้รับรางวัลมหาวิทยาลัยเปิดดีเด่นของโลก ปัจจุบันมหาวิทยาลัย มีการจัดการศึกษา 12 สาขาวิชา จัดการศึกษาหลายระดับตั้งแต่ระดับต่ำกว่า ปริญญาตรี ปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก ทางด้านสื่อการศึกษา ได้มีการพัฒนามาเป็นลำดับ ปัจจุบันได้นำสื่อคอมพิวเตอร์มาใช้อย่างกว้างขวาง มากขึ้น นักศึกษาส่วนใหญ่ของมหาวิทยาลัยเป็นผู้ที่ทำงานแล้ว และต้องการ จะพัฒนาความรู้ และทักษะของตนเพื่อใช้ในการประกอบอาชีพต่อไป ตั้งแต่ ก่อตั้งมาจนถึงปัจจุบันมหาวิทยาลัยได้ช่วยให้ผู้ที่ไม่มีโอกาสศึกษาใน มหาวิทยาลัยเปิด ได้รับโอกาสและได้ยกระดับความรู้ความสามารถของตนเอง โดยเรียนสำเร็จจากมหาวิทยาลัยเป็นจำนวนหลายแสนคน นอกจากนั้นมหา วิทยาลัยยังให้บริการความรู้แก่ประชาชนทั่วไป ซึ่งไม่ได้ลงทะเบียนเรียนเพื่อ รับประกาศนียบัตรหรือรับปริญญา อีกเป็นจำนวนมาก นับว่าเป็นมหาวิทยาลัย ที่ให้โอกาสและส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตแก่ประชาชนอย่างแท้จริงสมดังที่

ท่านศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน ได้วางรากฐาน จัดระบบ และทุ่มเทกำลังกายและกำลังสติปัญญาพัฒนามหาวิทยาลัยมาจนมีความแข็งแกร่งและได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางจนทุกวันนี้

บทบาทของศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน ต่อการศึกษากาไกล

รศ.อุษาวดี จันทรสหนี

ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน ได้ทำคุณประโยชน์ที่ยิ่งใหญ่ต่อการศึกษากาประเทศไทย บทบาทของท่านต่อการศึกษากาในเรื่องที่สำคัญมีดังนี้

การบุกเบิกให้เกิดมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน คือผู้ริเริ่มและบุกเบิกให้เกิดมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช มหาวิทยาลัยเปิดที่ใช้ระบบการสอนทางไกล โดยมีปัจจัยที่เป็นหัวใจสำคัญ คือ

แรงบันดาลใจ และความมุ่งมั่น ท่านมีแรงบันดาลใจเกี่ยวกับการก่อตั้งมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ดังคำพูดของท่านว่า

.....ผมมีความเชื่อมาโดยตลอดว่า การศึกษากาเป็นเรื่องสำคัญ ทุกคนควรได้รับโอกาสทางการศึกษากาให้มากที่สุดเท่าที่ตัวเขาเองจะรับได้ และเท่าที่สังคมจะจัดให้ได้..... (วิจิตร ศรีสอ้าน 2529: 46)

.....ในบ้านเมืองเรากาโอกาสทางการศึกษากายิ่งสูงขึ้นไปยังจำกัด ทำให้มีความรู้สึกวากถ้าสภาพเป็นอยางนี้ การพัฒนาประเทศโดยไม่มุ่งไปพัฒนาบุคคลที่จะเป็นจักรกลสำคัญของสังคมให้กว้างขวางทั่วถึงเต็มที่ คงบรรลุเป้าหมายได้ยาก.....(วิจิตร ศรีสอ้าน 2529 : 46)

ท่านเป็นผู้มีความมุ่งมั่นที่จะสานอุดมคติไปสู่ความเป็นจริงให้ได้ ดังข้อเสนอความเห็นของท่านต่อที่ประชุมระหว่างประเทศ ซึ่งมหาวิทยาลัยเปิดแห่งประเทศอังกฤษจัดขึ้นเนื่องในโอกาสครบรอบสิบปีของมหาวิทยาลัย

....มหาวิทยาลัยเปิดโดยระบบการสอนทางไกลเป็นนวัตกรรมที่ช่วยสร้างความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษาผู้ใหญ่ เป็นสิ่งที่พุดง่ายแต่ทำยาก ถึงแม้จะยากเพียงใด ก็เป็นสิ่งที่ต้องทำ และเป็นสิ่งที่ท้าทายให้ทำมิใช่หรือ
(วิจิตร คริสส์อาน 2529 : 15)

ท่านได้ทุ่มเทเวลาศึกษาและทำความเข้าใจในเรื่องการศึกษาทางไกล ตั้งแต่สมัยเรียนปริญญาเอก ณ ประเทศสหรัฐอเมริกา และเมื่อจบการศึกษา กลับมาประเทศไทย ใน พ.ศ. 2510 ก็ได้ติดตามศึกษาเรื่องนี้อย่างจริงจัง

ความเข้าใจแจ่มแจ้งในสิ่งที่คิดและทำ ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร คริสส์อาน เป็นผู้มีความมุ่งมั่นที่จะสานอุดมคติไปสู่ความเป็นจริงให้ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างสถาบันอุดมศึกษาที่เป็นการก่อตั้งใหม่และคนในสังคม ก็ยังไม่ค่อยมั่นใจ และรู้สึกว่าจะประสบผลสำเร็จได้ยาก การบุกเบิกและก่อตั้งมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ถือเป็นงานสร้างสรรค์ เป็นนวัตกรรม ท่านยึดหลักว่า การคิดหรือกระทำการสิ่งใดก็ตาม ผู้คิดผู้กระทำต้องเข้าใจแจ่มแจ้งในเรื่องที่คิดที่ทำก่อนคนอื่น

....การที่เราคิดทำอะไรที่เป็นของใหม่ด้วยวิธีการใหม่ และเป็นวิธีที่คนส่วนใหญ่ยังไม่คุ้นเคย เรื่องที่สำคัญที่สุดก็คือ ผู้คิดผู้ทำจะต้องเข้าใจแจ่มแจ้งในเรื่องที่คิดที่ทำเสียก่อนคนอื่น เพื่อว่าเมื่อจำเป็นจะต้องขอความช่วยเหลือและสร้างความเข้าใจกับผู้มีอำนาจตัดสินใจและจะสนับสนุนกิจการ จะได้สร้างความเชื่อมั่นความเชื่อถือได้ เพราะฉะนั้นขั้นแรกที่สุดที่เสียเวลามากก็คือ การวิเคราะห์วิจัยในความคิดความเชื่อที่ตนเองมีให้ชัดเจนว่า หลักการของระบบการศึกษาทางไกล วิธีการของระบบนี้ การประยุกต์ระบบนี้มาใช้ในสังคมไทย เราแน่ใจและเข้าใจดีแล้ว แค่นั้น.....(วิจิตร คริสส์อาน 2529:46)

ท่านสนใจเรื่องการศึกษาทางไกลตั้งแต่ศึกษาปริญญาเอก เมื่อเดินทางกลับประเทศไทยใน พ.ศ.2510 ท่านมีโอกาสไปดูงานมหาวิทยาลัยเปิดที่ประเทศอังกฤษ ในเวลานั้นมหาวิทยาลัยเปิดที่ประเทศอังกฤษเพิ่งเริ่มก่อตั้ง

ท่านได้พบปะพูดคุยกับบุคลากรที่เป็นผู้นำในการริเริ่ม และมีความรู้สึกที่ แน่ว
 คืดและวิธีการการศึกษาทางไกลน่าสนใจมาก ท่านได้ศึกษาเรื่องนี้อย่างจริงจัง
 ง่ายๆ มาโดยตลอด และพบว่าระบบการศึกษาทางไกลตามแนวคิดที่รู้มาบ้าง
 สมัยเรียนปริญญาเอก และจากที่ได้เห็นตัวอย่างที่เริ่มทำในประเทศอังกฤษ น่า
 จะประยุกต์กับประเทศไทยได้แน่นอน

ความเข้าใจที่แจ่มแจ้งของท่านเกี่ยวกับการศึกษาทางไกล สะท้อนให้
 เห็นได้ในผลงานเขียนด้านการศึกษาทางไกล การพูดของท่านในที่ต่าง ๆ การ
 ปฏิบัติภารกิจในฐานะอธิการบดี มสธ. ที่สำคัญที่สุดคือในความทรงจำของ
 บุคลากรและคณาจารย์ของ มสธ. ที่มีโอกาสได้ทำงานร่วมกับท่าน และเห็น
 สิ่งอื่นใดคือสะท้อนอยู่ในผลเชิงประจักษ์ของความพัฒนาอย่างต่อเนื่องและ
 เกียรติภูมิของ มสธ.

ขอยกตัวอย่างผลงานอันเนื่องมาจากความเข้าใจที่แจ่มแจ้งของท่าน

ต้นแบบการสอนทางไกลของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ท่าน
 ได้เสนอความคิดเรื่องนี้ไว้ในหนังสือ “การศึกษาทางไกล” ว่า

เมื่อเริ่มต้นโครงการเรามักจะมองหาต้นแบบที่ประสบความสำเร็จ ได้
 พยายามศึกษาและดูงาน ณ มหาวิทยาลัยที่คิดว่าจะเป็นต้นแบบได้ เช่น
 มหาวิทยาลัยเปิดแห่งสหราชอาณาจักร แต่เมื่อไปศึกษาและดูงานมาเกือบ
 ทั่วโลก ในที่สุดก็ได้ข้อยุติว่า ไม่สามารถลอกเลียนแบบใครได้ จำเป็นต้องคิด
 ค้นหารูปแบบและวิธีการที่เหมาะสมกับสภาพการณ์ของสังคมในประเทศที่กำลัง
 พัฒนา เทคโนโลยีทางสื่อสารมวลชนยังไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร สื่อมวลชน เช่น
 วิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์มีใช้ในวงจำกัด ระบบการสอนทางไกล
 จำเป็นต้องพึ่งสื่อสิ่งพิมพ์ที่ส่งให้นักศึกษาทางไปรษณีย์มากกว่าสิ่งอื่น แหล่ง
 วิทยาการในท้องถิ่นมีน้อย อาจจำเป็นต้องพึ่งการสอนเสริมและอาจารย์สัญจร
 ออกไปพบนักศึกษามากขึ้น ในหลายประเทศใช้ภาษาประจำชาติเป็นสื่อการสอน
 การใช้เอกสารสิ่งพิมพ์ภาษาอังกฤษร่วมกับมหาวิทยาลัยเปิดในประเทศพัฒนา

แล้วก็ทำไม่ได้ ทำให้มีการะเพิ่มขึ้น ส่วนหนึ่งอาจใช้วิธีการแปล แต่ส่วนใหญ่ต้องผลิตและพัฒนาชุดการสอนสำหรับเรียนด้วยตนเองขึ้นใช้เอง เป็นข้อจำกัดของการแลกเปลี่ยนวัสดุการสอนระหว่างมหาวิทยาลัยเปิดด้วยกัน สิ่งที่แลกเปลี่ยนกันได้มากเป็นเรื่องของความรู้เกี่ยวกับเทคนิคการจัด (Technical Know-how) มากกว่าวัสดุการสอน(วิจิตร ครีส์อ้าน 2529: 14)

ความสำเร็จของการจัดการศึกษาโดยระบบการสอนทางไกล ท่านเสนอความคิดไว้ในหนังสือเล่มเดียวกันว่า

.....การจัดการศึกษาผู้ใหญ่โดยระบบการสอนทางไกลนั้นจะประสบผลสำเร็จหรือไม่ ขึ้นอยู่กับบุคลากร ภาวะการขาดแคลนครุณาจารย์ที่มีคุณวุฒิเหมาะสมเป็นปัญหาอยู่แล้วสำหรับมหาวิทยาลัยโดยทั่วไป เมื่อมีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยเปิด การคัดเลือกบุคลากรก็มักจะทำได้จำกัด แม้จะได้พยายามเลือกสรรผู้ที่มีวุฒิทางวิชาการอย่างพิถีพิถันอย่างไร ครุณาจารย์ที่มาร่วมงานเคยชินกับระบบการศึกษาแบบเดิม เป็นการยากที่จะเปลี่ยนแนวความคิด วิธีการทำงานและสร้างความถนัดในแนวใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสอนทางไกลเป็นระบบเปิดที่ปฏิวัติระบบการสอนระดับอุดมศึกษาที่เคยยึดถือมาเป็นพันปีว่า การสอนเป็นพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ที่กระทำในห้องที่ปิดประตู ครุณาจารย์ที่จะมาปฏิบัติงานในระบบเปิด จึงต้องมีความกล้าหาญและความถนัดเป็นพิเศษงานเริ่มต้นที่สำคัญที่สุดของมหาวิทยาลัยเปิดคือการสร้างทัศนคติ ค่านิยมใหม่หรือการถอดวิญญาณครุณาจารย์เพื่อสวมวิญญาณนักวิชาการในรูปแบบใหม่ที่เอื้อต่อการสอนทางไกล.....(วิจิตร ครีส์อ้าน 2529:15)

โครงสร้างทางวิชาการของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ท่านได้เสนอความคิดที่ทันสมัยและยังใช้อยู่จนปัจจุบัน ด้วยการจัดโครงสร้างทางวิชาการโดยยึดหลักผสมผสานวิชาการให้เป็นกลุ่มและหมวดหมู่ที่เอื้อต่อการที่ผู้เรียนสามารถประมวลและประยุกต์ความรู้ไปใช้ได้โดยง่าย ต่อการที่จะศึกษาด้วยตนเอง บูรณาการวิชาจึงจัดในลักษณะสหและพหุวิทยาการ จากหลัก

คิดดังกล่าว มหาวิทยาลัยจึงพัฒนาสาขาวิชาที่เปิดสอนในแนวการพัฒนาวิชาชีพ และหลักสูตรแบ่งออกเป็นชุดวิชา มีค่าไม่น้อยกว่า 6 หน่วยกิตทวิภาค แต่ ภาควิชาการศึกษาสามารถลงทะเบียนเรียน 3 ชุดวิชา และมหาวิทยาลัยสามารถ ดำเนินการสอบให้เสร็จสิ้นภายในวันเสาร์ อาทิตย์ได้ นอกจากนี้การจัดหลักสูตร ในรูปชุดวิชาเพื่อต่อการใช้สื่อประสมในระบบการสอนทางไกล ควบคุมดูแล มาตรฐานได้ในแง่บูรณาการการทำงานวิชาการในลักษณะกลุ่มผลิตชุดวิชาที่ ประกอบด้วย นักวิชาการด้านเนื้อหา นักเทคโนโลยีการศึกษา และนักวัดผล ผลการทำงานเป็นทีมทางวิชาการช่วยให้เกิดการ ทำงานเป็นทีม

การเป็นตัวแบบของนักบริหารอุดมศึกษาที่เป็นเลิศ

ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอาน เป็นตัวแบบของนักบริหารการศึกษา ที่เป็นเลิศ ทั้งในด้าน วิทยุทัศน์และกลยุทธ์ในการบริหาร (เสน่ห์ จุ้ยโต 2541 : 145-150)

วิทยุทัศน์ในการบริหารอุดมศึกษาของท่านที่ก่อให้เกิดความสำเร็จใน การบริหารที่สำคัญ ได้แก่

1. วิทยุทัศน์เกี่ยวกับมหาวิทยาลัยที่ใช้ระบบการสอนทางไกลและ มหาวิทยาลัยในกำกับรัฐบาล ท่านมีความคิด ความมุ่งมั่นและการคาดการณ์ว่าจะเกิดมหาวิทยาลัยที่จัดการเรียนการสอนแบบไม่มี ชั้นเรียน ใช้ระบบการ สอนทางไกลโดยใช้สื่อประสม และมีมหาวิทยาลัยที่มีความเป็นอิสระในการ บริหารการเงิน การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานวิชาการ
2. วิทยุทัศน์เกี่ยวกับความขัดแย้ง ท่านมีความคิดและมองภาพความ ขัดแย้งว่าก่อให้เกิดการสร้างสรรค์และพัฒนา
3. วิทยุทัศน์เกี่ยวกับความเป็นสากลของอุดมศึกษา ท่านเชื่อและมุ่ง มั่นว่า การอุดมศึกษาในอนาคตต้องเน้น 4 เรื่องสำคัญ คือ ความเป็นเลิศ ความเสมอภาค ความมีประสิทธิภาพ และความเป็นสากล

4. วิสัยทัศน์เกี่ยวกับการกระจายอำนาจ ท่านมองภาพในอนาคตว่า การบริหารอุดมศึกษาจะมีการกระจายอำนาจในการตัดสินใจมากขึ้นกว่าการรวมอำนาจไว้ที่ส่วนกลาง และมีการเพิ่มบทบาทของเอกชนในอุดมศึกษา มากขึ้น

5. วิสัยทัศน์เกี่ยวกับการบริหารองค์การเชิงธุรกิจ ท่านมองว่าการบริหาร อุดมศึกษาต้องเน้น การบริหารเพื่อการแข่งขันมากกว่าการบริหารในระบบ ราชการ

คุณลักษณะสำคัญเกี่ยวกับวิสัยทัศน์ของท่านที่ก่อให้เกิดความสำเร็จ ได้แก่

1. ความคิดริเริ่ม ท่านเป็นผู้มีปัญญา กล้าคิดและกล้าทำสิ่งที่ไม่เหมือน คนอื่น เช่น คิดริเริ่มก่อตั้ง มสธ และวางรากฐานความคิดไปสู่การปฏิบัติ จน มสธ. ได้รับการยกย่องจากยูเนสโก ให้เป็นสถาบันที่เป็นต้นแบบของมหาวิทยาลัย เปิดที่ใช้ระบบการสอนทางไกลในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก และสภาการศึกษา ทางไกลระหว่างประเทศยกย่องให้เป็นมหาวิทยาลัยเปิดดีเด่นของโลก

2. ความคิดสร้างสรรค์ ท่านมีคุณสมบัติของการเป็นนักปรับแนวคิด สู่การปฏิบัติ ไม่ลอกแบบ แต่เลียนแบบและปรับแต่งให้เหมาะสม สอดคล้อง กับสภาพการณ์ของสังคม

3. จินตนาการ ท่านเป็นผู้มองการณ์ไกลและมีภาพอนาคตอยู่ตลอดเวลา แปลงความคิดเป็นการปฏิบัติทะลุปรุโปร่ง คิดกว้างไกลและลึกซึ้ง โดยมีอุดมการณ์เป็นพื้นฐานทำให้จินตนาการมีความแจ่มชัดและเป็นไปได้

4. การใช้ข้อมูลข่าวสาร ท่านถือว่าข้อมูลข่าวสารคืออำนาจ ข้อมูลข่าว สารของท่านเกิดจากการอ่านมาก การดูงานมาก การจดจำมาก และการบันทึก สม่่าเสมอ ทำให้ข้อมูลข่าวสารถูกจัดเป็นระบบและถูกนำมาใช้ทันต่อเหตุการณ์ เช่น การดูงานการศึกษาทางไกลในประเทศอังกฤษ ท่านได้ใช้บันทึกการดูงาน ของท่านมาเป็นประโยชน์ในการวางแผนกลยุทธ์ของ มสธ.

5. การบูรณาการ ท่านเป็นผู้สามารถนำแนวคิดต่าง ๆ ผสมผสานจนเกิดสิ่งใหม่ ที่เรียกว่า นวัตกรรม เช่น ท่านมีความสนใจเรื่องความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา และเห็นว่าวิธีเดิม ๆ ที่ทำมาไม่ช่วยให้บรรลุผลได้ ต้องคิดวิธีใหม่ที่เหมาะสมและปฏิบัติได้ในสังคมไทย จึงเกิดมหาวิทยาลัยเปิดที่ใช้ระบบการสอนทางไกลขึ้น

ในการแปลงวิสัยทัศน์มาเป็นกลยุทธ์สู่ความสำเร็จ ท่านมักใช้กลยุทธ์ 4 ประการ คือ

1. **การจุดประกาย** ในการสานฝันไปสู่ความเป็นจริง หรือแม้แต่ในการทำงานเพื่อโน้มน้าวใจ ผู้ปฏิบัติให้คล้อยตาม ท่านจะใช้กระบวนการวิเคราะห์ที่สังเคราะห์ความเป็นไปได้อย่างดี แล้วชี้ให้เห็นว่าความคิด มีความเป็นไปได้ มีหลักการที่ถูกต้องทดสอบมาแล้วว่าประสบผลสำเร็จ

2. **การขายความคิด** ท่านมีความสามารถในการสื่อสารและเป็นนักประชาสัมพันธ์ เมื่อไปพูดหรือบรรยายที่ใด หรือจะทำกิจการใด จะได้รับการยอมรับและความสนับสนุนร่วมมือ

3. **การพิชิตความเปลี่ยนแปลง** ท่านเชื่อว่าการคิดสร้างสิ่งใหม่ให้สำเร็จได้ ต้องสร้างทีมงานที่ดี สร้างรับบริหารและระบบบริการที่ดี หน่วยงานที่ท่านเป็นผู้บุกเบิกจึงมีบรรยากาศของการทำงานเป็นทีม

4. **การสร้างความต่อเนื่อง** ท่านเชื่อว่าเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงที่นำไปสู่การปฏิบัติจริงแล้ว ผู้นำควรเปลี่ยนบทบาทเป็นผู้ชี้แนะและติดตามให้ระบบคงอยู่และเกิดผลงานที่บรรลุเป้าหมาย

การใช้กลยุทธ์ในการบริหาร ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ครีส์อ้าน ได้ใช้คุณลักษณะโดดเด่นของท่าน ในด้านต่าง ๆ คือ

การคิดเชิงระบบ ท่านพิจารณาทุกสิ่งทุกอย่างในลักษณะขององค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน

การวิเคราะห์สถานการณ์ ท่านประเมินสภาวะแวดล้อมภายนอกที่เป็น

โอกาสและที่เป็นอุปสรรค และประเมินสภาวะแวดล้อมภายในที่ทำให้เห็นจุดแข็งและจุดอ่อนขององค์การตลอดเวลา เช่น ท่านมองว่าพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่ให้ความสำคัญกับการศึกษาตลอดชีวิต เป็นโอกาสสำหรับ มสธ.

การตัดสินใจ ท่านใช้การวิจัย และผลการวิจัยเป็นเครื่องมือในการสร้างการยอมรับให้แก่ผู้มีอำนาจในการตัดสินใจและผู้เกี่ยวข้อง เช่น ในการเปิดมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราชครั้งแรก ท่านเลือกเปิดสาขาวิชาศึกษาศาสตร์ และวิทยาการจัดการ ก่อน โดยใช้ผลการวิจัยเป็นข้อมูลประกอบการพิจารณา

.....ผมไม่ชอบการทำงานแบบจับเสือมือเปล่า ก็อยากให้มีข้อมูลประกอบการพิจารณา ในขั้นต้นเราจึงทำการวิจัย “ศึกษา ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อมหาวิทยาลัยเปิด” ผลออกมาชัดเจนว่าในกลุ่มทำงาน โดยเฉพาะกลุ่มครูต้องการเรียนทางการศึกษา กลุ่มทำงานทั่วไปอยากเรียนวิทยาการจัดการที่เกี่ยวกับบริหารธุรกิจต่าง ๆ (วิจิตร ศรีส้าน 2529: 29)

การจูงใจ ท่านเป็นนักอักษรศาสตร์ที่มีความสามารถในการพูด การเขียน และการสื่อสารได้สละสลวย

การระดมทรัพยากรและการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด ท่านมีความสามารถในการระดมทรัพยากรจากแหล่งต่างๆ เช่น การรับบริจาคที่ดินเพื่อสร้างที่ทำการของ มสธ. และสร้างศูนย์วิทยบริการ การขอความร่วมมือจากโรงเรียนมัธยมศึกษาทั่วประเทศเพื่อเป็นศูนย์สอนเสริม และสนามสอบของ มสธ. และท่านสามารถใช้คนให้เกิดประโยชน์สูงสุด เช่น การระดมคนเก่งในสาขาวิชาต่างๆ มาเป็นคณะกรรมการกลุ่มผลิตชุดวิชา

การทุ่มเท ท่านมีความมุ่งมั่น กระตือรือร้น และทุ่มเทในการทำงาน ความสุขของท่านคือการทำงาน

การแก้ปัญหา ท่านเป็นนักแก้ปัญหา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องงาน โครงสร้างระบบงานหรือปัญหาเกี่ยวกับคน

การมีมนุษยสัมพันธ์ ท่านให้ความสำคัญกับผู้ได้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงานและนักศึกษาเสมอ เช่น การเข้าร่วมงานต่าง ๆ กับผู้ได้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงานและนักศึกษาทุกงาน

ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน ทำคุณประโยชน์ที่ยิ่งใหญ่ต่อวงการศึกษา ในปัจจุบันท่านได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ปัญหาวิกฤติทางการศึกษาหลายประการคงจะคลี่คลายลงด้วยความสามารถและความทุ่มเทของท่าน

ผู้สร้างวัฒนธรรมองค์การของ การศึกษาทางไกล

รศ.ดร.ทองอินทร์ วงศ์โสธร

วัฒนธรรมองค์การเกี่ยวข้องกับความเชื่อ ค่านิยม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ตลอดถึงพฤติกรรมของคนในองค์การ วัฒนธรรมองค์การมีบทบาทสำคัญในการหล่อหลอมความรู้สึกให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ช่วยถ่ายทอด ทัศนคติและพันธกิจ และสร้างพลังร่วมในการสร้างสรรค์จรรโลงองค์การให้มีความเจริญก้าวหน้า ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอาน มีบทบาทสำคัญมาก เป็นผู้สร้างวัฒนธรรมองค์การของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชดังตัวอย่างต่อไปนี้

1. เพลงประจำมหาวิทยาลัย

ในงานสำคัญของมหาวิทยาลัย เช่น การปฐมนิเทศนักศึกษาใหม่ งานราตรีเชียวทอง หรืองานสารเสด็จสวรรคต เพลงแรกที่นักศึกษาและคณาจารย์ จะลุกขึ้นยืนร้องพร้อมกันก็คือ เพลงปฏิญญา มสธ.

นักศึกษา มสธ. กระจายอยู่ทุกหนทุกแห่งทั่วประเทศ เพลงเป็นเครื่องมือสื่อสารที่ดี ด้วยเหตุนี้ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอาน จึงได้จัดให้มีการประกวดเพลงมหาวิทยาลัยขึ้นตั้งแต่เมื่อตั้งมหาวิทยาลัยใหม่ๆ มีผู้ส่งบทเพลงเข้าประกวดจำนวนมาก เพลง “ปฏิญญา มสธ.” ซึ่งแต่งโดย ศาสตราจารย์ ดร.วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา ได้รับรางวัลรองชนะเลิศ ประเภท ก (เพลง ประจำมหาวิทยาลัย) เพลงชนะเลิศประเภท ก ไม่มีผู้ใดได้รับรางวัล สำหรับประเภท ข (เพลงที่เกี่ยวข้อง กับมหาวิทยาลัยเพื่อใช้ในโอกาสต่างๆ) นั้น เพลงชนะเลิศ คือ เพลง “เชียวทอง” ซึ่งแต่งโดย รองศาสตราจารย์ ญาณัลย์ สุวรรณชาติ และรองชนะเลิศคือ เพลง “เชียว

ทองสัมพันธ” แต่งโดย ปิยะ รณชীন เพลงทั้งสามนี้และเพลงอื่นๆ ที่มหาวิทยาลัยคัดไว้รวมกันทั้งหมด 16 เพลง ได้กลายเป็นเพลงมหาวิทยาลัยที่นักศึกษา และคณาจารย์ร้องกันเป็นประจำในโอกาสต่างๆ ก่อให้เกิดความใกล้ชิดสัมพันธ์และความปิติยินดี

2. กฐินพระราชทาน

ในแต่ละปี หลังจากออกพรรษาแล้วมหาวิทยาลัยจะนำผ้าพระกฐินพระราชทานไปทอดถวายตามพระอารามหลวงตามที่มหาวิทยาลัยกำหนด เนื่องจากนักศึกษาของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชกระจายกันอยู่ทั่วประเทศ ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ครีส์อาน ในฐานะอธิการบดีผู้ก่อตั้งมหาวิทยาลัยตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของนักศึกษาและประชาชนในท้องถิ่น จึงได้นำเรื่องนี้ปรึกษาหารือในที่ประชุมผู้บริหารของมหาวิทยาลัย ซึ่งที่ประชุมก็ได้กำหนดแนวปฏิบัติคือ

- หมุนเวียนการทอดกฐินพระราชทานไปทางภูมิภาค
- ให้นักศึกษาในภูมิภาคนั้นมีส่วนร่วม
- การฉลององค์กฐินให้เน้นการแสดงที่เป็นการส่งเสริมศิลปะและวัฒนธรรมของท้องถิ่น
- จัดหาทรัพยากรเพื่อสนับสนุนการศึกษาของนักศึกษาในวัดหรือท้องถิ่น

การทอดกฐินพระราชทานจึงได้เริ่มขึ้นโดยยึดแนวปฏิบัติข้างต้น โดยเหตุที่ชื่อสุโขทัยธรรมมาธิราช จึงเริ่มต้นที่ภาคเหนือ คือ จังหวัดสุโขทัยก่อน ปีที่สองจึงไปทอดถวายที่วัดพระธาตุพนม จังหวัดนครพนม ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปีที่สามลงภาคใต้ไปทอดถวายที่วัดพระธาตุไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี และปีที่ 4 อยู่ในภาคกลาง คือ จังหวัดนนทบุรี ปีที่ 5 ก็เริ่มต้นที่ภาคเหนืออีก หมุนเวียนเปลี่ยนภูมิภาคไปตามลำดับดังกล่าวครบเท่าปัจจุบันนี้ ในแต่ละปีบุคลากรของมหาวิทยาลัยจะไปกันคับคั่ง นักศึกษา มสธ. ในจังหวัด

ที่ทอดกฐินพระราชทานและจังหวัดใกล้เคียงก็จะมาร่วมกันคับคั่งเช่นกัน
อธิการบดี และคณาจารย์ก็ถือโอกาสพบกับนักศึกษาในโอกาสนี้ นับเป็น
วัฒนธรรม การปฏิสัมพันธ์กับนักศึกษาในระบบทางไกลที่มีคุณค่ายิ่งอีกวิธีหนึ่ง

3. การปฐมนิเทศและพิธีไหว้ครู

วันที่ 1 กรกฎาคม ของทุกปีเป็นวันเปิดภาคการศึกษาภาคแรก
ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ตามปกติสัปดาห์แรกของเดือนจะมีการ
ปฐมนิเทศนักศึกษาใหม่ทั่วประเทศ วันเสาร์จัดให้มีการปฐมนิเทศที่ศูนย์บริการ
การศึกษาของจังหวัด วันอาทิตย์จัดปฐมนิเทศสำหรับนักศึกษาในกรุงเทพ
มหานคร และถ่ายทอดสดทางสถานีวิทยุโทรทัศน์ช่อง 11 สำหรับนักศึกษา
และประชาชนทั่วไป

วัฒนธรรมสำคัญอย่างหนึ่งในงานปฐมนิเทศที่จะขาดเสียไม่ได้ก็คือ
“พิธีไหว้ครู” ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน ได้เป็นผู้ริเริ่มให้มีพิธีนี้ โดย
ที่เห็นว่าการไหว้ครูเป็นประเพณีอันดีงามของคนไทย และคนทุกคนมีครูมี
อาจารย์ ทุกคนจึงควรจะไหว้ครู โดยเฉพาะในโอกาสการเปิดภาคการศึกษา
ภาคแรกของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ครูอาจารย์ก็จะได้ไหว้ครูของ
ตนเอง และนักศึกษาก็จะได้ไหว้ครูของตนเองด้วย ทั้งบูรพคณาจารย์ และ
อาจารย์ในปัจจุบันโดยเหตุนี้ ในวันปฐมนิเทศจึงมีพิธีไหว้ครูเป็นกิจกรรมสำคัญ
ทั้งอาจารย์และนักศึกษาใหม่ไหว้ครูพร้อมกันในวันนั้น วัฒนธรรมนี้ได้มีการสืบ
ทอดกันมาจนถึงปัจจุบันนี้

4. พบกันที่ลานปาริชาติ

ตามหนังสือไตรภูมิพระร่วง ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์นั้น มีต้นไม้
ทองกลางใหญ่ต้นหนึ่งชื่อว่า ปาฤกษาทกัลปพฤกษ์ รอบต้นไม้ต้นนี้วัดได้
2,400,000 วา ดอกปาฤกษาทกัลปพฤกษ์นั้นร้อยปีบานหนหนึ่ง กลิ่นหอมมาก หอมไป
ไกลถึง 800,000 วา เทวดาอยากชมก็ได้ชม

ฝูงเหวดาทั้งหลายบ่ท่อนพักขึ้น
 เอาดอกไม้้นั้นเลยสักคาบ เหวดาผู้ใด ๆ
 ใครเอาดอกไม้้นั้น ผิแล้วเอาผ้าไป
 ห่อเอาก็ดี เอาประอบไปใส่ก็ดี
 ยังมีลมอันหนึ่ง พัดให้ดอกไม้้นั้น
 หล่นตกลงสู่ที่อันจะใส่นั่นเอง แล....

(กรมศิลปากร, 131)

ณ บริเวณนี้ที่ตั้งมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี มีลานอยู่ลานหนึ่งอยู่ระหว่างกลางสำนักอธิการบดี อาคารบรรณสารสนเทศ อาคารผลิตรายการวิทยุและโทรทัศน์ และอาคารสำนักทะเบียนและวัดผล ลานนี้ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอาน ได้ตั้งชื่อว่าลานปารีสชาติ

งานสำคัญของลานปารีสชาติสำหรับบัณฑิตมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช คือ งานฉลองปริญญา ทุก ๆ ปีจะจัดงานที่ลานปารีสชาติแห่งนี้ การฉลองปริญญาเป็นสัญลักษณ์ของความสุขความสำเร็จ ต้นปารีสชาติออกดอกแล้ว เหวดาอยากได้ก็ได้สมใจ ลมพัดมาให้เอง ลานปารีสชาติเป็นลานแห่งความหอม บัณฑิต มสธ. จะต้องเป็นคนดีมีคุณธรรม มีชื่อเสียงหอมเสมอนกลิ่นดอกปารีสชาติ เมื่อนักศึกษาเข้าอบรมเข้มก่อนการสำเร็จการศึกษา ก่อนจากกันจะอำลากันว่า “พบกันที่ลานปารีสชาติ” ประเพณีนี้มีมาตั้งแต่การฉลองปริญญาครั้งแรกที่ลานแห่งนี้จนถึงปัจจุบัน

ต้นปารีสชาติเป็นต้นไม้ประจำของมหาวิทยาลัย สีเขียวทองเป็นสีประจำมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ลานปารีสชาติแห่งนี้จึงเป็นที่รวมใจของชาวเขียวทอง

5. สาระสังสรรค์

ในระบบการเรียนการสอนทางไกลของมหาวิทยาลัย ก่อนที่นักศึกษา จะจบหลักสูตรไม่ว่าระดับปริญญาตรี หรือปริญญาโทก็ตาม จะมีชุดวิชาบังคับ ชุดวิชาหนึ่งที่นักศึกษาทุกคนจะต้องลงทะเบียนเรียนในภาคการศึกษาสุดท้าย คือ ชุดวิชาประสบการณ์วิชาชีพ (ตามด้วยชื่อของหลักสูตร) ในชุดวิชานี้จะแบ่ง ออกเป็นภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ในส่วนของภาคทฤษฎีนักศึกษาจะศึกษา ด้วยตนเองเช่นเดียวกับชุดวิชาอื่นๆ แต่ในส่วนของภาคปฏิบัตินักศึกษาจะต้องมา เข้าอบรม ณ สถานที่ที่มหาวิทยาลัยจัดให้ ประมาณ 3-5 วัน ซึ่งเรียกกัน สั้นๆ ว่าการอบรมเข้ม การอบรมเข้มจะเป็นการนำประสบการณ์ด้านต่างๆ ที่ เรียนจากภาคทฤษฎีมาฝึกปฏิบัติ และในวันสุดท้ายก่อนปิดการอบรมจะมี การจัดงานโดยนักศึกษาจะต้องทำหน้าที่เป็นผู้จัดงานเอง เรียกว่างาน สาระสังสรรค์ หรือที่ท่านศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน มักจะเรียกว่า สังสรรค์อย่างมีสาระ เป็นการฝึกให้นักศึกษาได้รู้จักเข้าสังคมเพื่อให้เป็นบัณฑิต ที่สมบูรณ์ ให้อักรู้จักจัดงานสังสรรค์ด้วยตนเองเป็นการฝึกความร่วมมือร่วมใจใน

การจัดงาน ซึ่งนักศึกษาจะต้องวางแผน และแบ่งบทบาทหน้าที่กันในด้านต่างๆ ตั้งแต่ด้านขอบเขตของงาน กิจกรรมที่จะจัด เวที พิธีกร เกมล์การ ละครเล่นต่างๆ การร่วมนำ การแสดงบนเวที แสงสีเสียง บัตรเชิญ ตลอดจนอาหารว่าง นักศึกษาจะได้ฝึกทั้งกระบวนการจึงเรียกว่าเป็นการสังสรรค์อย่างมีสาระ คณาจารย์เป็นผู้รับเชิญ งานดังกล่าวนักศึกษาจะได้มีโอกาสพักผ่อน สุกสนานหลังจากคร่ำเคร่งกับงานวิชาการมาเป็นเวลาหลายวันแต่ในขณะเดียวกันนักศึกษาจะได้เรียนรู้ กระบวนการในการทำงานได้ร่วมมือกันทำงานได้ แสดงออกซึ่งความคิดสร้างสรรค์ และความสามารถพิเศษต่างๆ นับว่าเป็นส่วนที่เติมเต็มการเรียนรู้ทางด้านทฤษฎี ด้านวิชาการให้แก่ผู้ที่จะจบการศึกษาออกไปเป็นบัณฑิตให้มีความพร้อมทั้งด้านวิชาการและทักษะการเข้าสังคม นอกจากนั้นที่สำคัญอีกประการหนึ่งเป็นการสร้างวัฒนธรรม ความผูกพันฉันท์เพื่อนฉันท์น้องพี่ให้เกิดขึ้นได้ในในกลุ่มนักศึกษาในระบบการศึกษาทางไกล ท่านศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน ได้เป็นผู้ริเริ่มแนวคิดให้มีกิจกรรมนี้ขึ้น นับว่าท่านเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มองอย่างรอบด้านถึงสิ่งที่ผู้เป็นบัณฑิตควรจะมีนับว่าเป็นประโยชน์ อย่างมหาศาลแก่ผู้สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

6. กองทุนนักเรียนสาธิตเสริมสมอง

ท่านศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน เป็นผู้ที่ตระหนักถึงการให้โอกาสทางการศึกษาแก่บุคคลทุกเพศ ทุกวัย ไม่เพียงแต่ให้โอกาสทางการศึกษาระดับอุดมศึกษาแก่นักศึกษาของมหาวิทยาลัยซึ่งเป็นผู้ที่ไม่มีโอกาสจะเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาในมหาวิทยาลัยปิดทั่ว ๆ ไปเท่านั้น ท่านยังเอื้อไปถึงนักเรียนระดับมัธยมศึกษาที่ด้อยโอกาสในการศึกษาต่อด้วย โดยท่านเป็นผู้ริเริ่มให้มีการจัดสรร ทุนการศึกษาให้แก่นักเรียนที่เรียนดีแต่ยากจนในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 ให้มีโอกาสได้ศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและต่อเนื่องไปจนถึงระดับอุดมศึกษา โดยพยายามจัดสรรให้จังหวัดละ 1 ทุน

ต่อปี ท่านถือว่าการให้โอกาสทางการศึกษาเป็นการสร้างคน ท่านได้เชิญชวนคณาจารย์และนักศึกษาของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ตลอดจนเชิญชวนผู้ที่มีจิตศรัทธาที่ต้องการจะสร้างกุศลทางการศึกษาให้ร่วมบริจาคหรือจัดสรรทุนในโครงการทุนเสริมสมองนี้ด้วย ปรากฏว่าผลจากโครงการ ช่วยให้นักเรียนในจังหวัดต่างๆ ที่เรียนดีแต่ยากจนได้รับโอกาสศึกษาต่อเป็นจำนวนมาก นักเรียนเหล่านี้ส่วนใหญ่ได้ศึกษาจนจบระดับอุดมศึกษา โดยศึกษาในคณะหรือสาขาวิชาซึ่งเป็นที่ต้องการของตลาด และเมื่อสำเร็จการศึกษาต่างได้งานที่ดี มีตำแหน่งหน้าที่การงานที่มั่นคงนับว่าเป็นความสำเร็จ และความภาคภูมิใจของทั้งตัวนักเรียนนักศึกษาเอง และทางด้านผู้จัดสรรทุนโดยเฉพาะท่าน ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน ซึ่งเป็นผู้ริเริ่มโครงการนี้นับเป็นสิ่งที่น่าภาคภูมิใจอย่างยิ่งและอาจกล่าวได้ว่าสิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นได้ก็ด้วยวิสัยทัศน์ ความตระหนัก และความเอื้ออาทร ของท่านศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน นั้นเอง

7. วันเยือนเหย้าศิษย์เก่า มสธ.

งานเยือนเหย้าศิษย์เก่า มสธ. เป็นกิจกรรมสำคัญของมหาวิทยาลัยที่ เกิดจากแนวคิดของอธิการบดีผู้ก่อตั้งศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน ที่ว่าแม้นักศึกษาจะสำเร็จการศึกษาแล้วมหาวิทยาลัยก็ยังเห็นความสำคัญ ควรจะสร้างความสัมพันธ์ผูกพันระหว่างศิษย์กับอาจารย์ นักศึกษากับมหาวิทยาลัย และนอกจากนั้น บัณฑิตนับเป็นกำลังสำคัญส่วนหนึ่งที่จะช่วยสร้างสรรค์และพัฒนามหาวิทยาลัยให้เจริญรุ่งเรือง ดังนั้นในทุก ๆ ปีของการจัดงานวันครบรอบการสถาปนามหาวิทยาลัย จึงได้มีกิจกรรมงานเยือนเหย้าศิษย์เก่า มสธ. ขึ้นด้วย โดยในวันเยือนเหย้าศิษย์เก่า มสธ. มหาวิทยาลัยได้เชิญนักศึกษามา ร่วมงานโดยผ่านชมรมนักศึกษา เชิญบัณฑิตมาร่วมงานผ่านทางชมรมบัณฑิต ตลอดจนผู้บริหารและบุคลากรในปัจจุบันของมหาวิทยาลัย และในโอกาสที่ท่าน ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน ได้ให้เกียรติรับเป็นนายกสมาคมสุโขทัย

ธรรมาธิราช ท่านได้ดำริให้มีการฟื้นฟูความเข้มแข็งของชมรมบัณฑิตโดยมุ่งหวังที่จะให้บัณฑิตได้มีบทบาทในการร่วมสร้างสรรค์และพัฒนา มสธ. ให้มากที่สุด นอกจากนี้เนื่องจากในปัจจุบันได้มีอดีตผู้บริหาร ตลอดจนคณาจารย์ และบุคลากรได้เกษียณอายุราชการเพิ่มมากขึ้นทุกปี ด้วยความที่เห็นคุณค่าและความสำคัญของท่านเหล่านี้ ท่านศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้านในฐานะนายกสมาคมสุโขทัยธรรมาธิราช จึงดำริให้การจัดงานเวียนเหย้าศิษย์เก่า มสธ. มีวัตถุประสงค์ของการจัดงานเพื่อชวนเชิญบัณฑิต นักศึกษา ตลอดจนอดีตผู้บริหาร คณาจารย์ และบุคลากรที่ร่วมกันบุกเบิกก่อตั้ง มสธ. ได้กลับมายังเหย้า มสธ. เพื่อให้บรรยากาศของงานเป็นไปอย่างอบอุ่น เป็นการรำลึกถึงการบุกเบิกก่อตั้ง มสธ. ร่วมกันในอดีต อีกทั้งเพื่อช่วยกันสร้างสรรค์ มสธ. ให้เจริญรุ่งเรืองต่อไปในอนาคต ซึ่งในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา คณะกรรมการจัดงานจึงได้ตั้งชื่องานว่า “(จำนวนปี) ปีผูกพัน สักสัมพันธ์วันเหย้าศิษย์เก่า มสธ.” โดยคำว่า **ชาวมสธ.** ได้รวมบุคคลทุกกลุ่มของมหาวิทยาลัยคือ **บัณฑิต นักศึกษา ผู้บริหาร คณาจารย์ และบุคลากร** ทั้งอดีตและปัจจุบัน ซึ่งกิจกรรมที่กล่าวมานี้ นับเป็นสิ่งที่แสดงความเป็น มสธ. ที่น่าภาคภูมิใจ อันเกิดจากวิสัยทัศน์ และความรักที่ท่านศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน มีต่อ มสธ. นั้นเอง

จากตัวอย่างที่ยกมานี้ จะเห็นว่า อธิการบดีผู้ก่อตั้งมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เป็นผู้สร้างวัฒนธรรมองค์การ ของการศึกษาทางไกล

การศึกษาทางไกล : ผลที่มีต่อสังคมไทย

รศ.ดร.สมประสงค์ วิทย์เกียรติ

การมีวิสัยทัศน์และการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมในด้านการศึกษาทางไกล ก่อให้เกิดประโยชน์อย่างมากมายต่อสังคมไทยหลายประการด้วยกัน อันได้แก่ การส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต การเปิดโอกาสทางการศึกษาให้กับประชาชน การยกระดับความรู้ของผู้ประกอบอาชีพ การปฏิรูปการเรียนรู้ และการสร้างสถาบันการศึกษาให้สังคม

1. การส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต

แนวคิดการจัดการศึกษาให้กับมนุษย์นั้นได้มีแนวคิดกันมานานแล้วว่า ทุกคนควรได้รับการศึกษาตั้งแต่ในครรภ์มารดาจนกระทั่งถึงอายุขัย แนวคิดนี้เป็นแนวคิดที่ดีที่มุ่งส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต แต่ถูกจำกัดด้วยการบริการการศึกษาได้ไม่ทั่วถึง เนื่องจากขาดทรัพยากรที่จะสนับสนุน ทั้งสถานที่ที่จะจัดการเรียนการสอน ขาดบุคลากร ขาดกำลังเงิน รวมทั้งผู้เรียนไม่มีเวลาที่จะเรียนเนื่องด้วยภาระหน้าที่การงาน เมื่อมีแนวทางการศึกษาได้ด้วยการการศึกษาทางไกล ทำให้ทุกคนสามารถเรียนรู้รับการศึกษาได้ตลอดชีวิต แม้จะต้องทำงานประกอบอาชีพอยู่ก็สามารถทำงานและเรียนควบคู่กันไปได้อันเป็นผลดีต่อสังคมก่อให้เกิดการส่งเสริมให้ทุกคนศึกษาได้ตลอดชีวิต

2. การเปิดโอกาสทางการศึกษาให้กับประชาชน

โดยธรรมชาติแล้วมนุษย์ทุกคนต้องการใฝ่หาความรู้ให้กับตนเอง เพื่อเป็นเครื่องมือในการประกอบอาชีพทำหน้าที่การงาน หรือเพื่อการค้นคว้าหาความรู้ให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ เป็นปัจจุบันทันต่อการเปลี่ยนแปลงของ

สังคมที่มีอยู่ตลอดเวลา และรวดเร็วแต่มีใช้ว่าทุกคนจะมีโอกาสทางการศึกษาได้ เนื่องด้วยบางคนอยู่ในที่ห่างไกลเสียเหลือเกิน บางคนอาจไม่ได้ศึกษาเล่าเรียนมาตั้งแต่เยาว์พอโตขึ้นก็ไม่มีที่เรียนที่เหมาะสมให้ บางคนขาดสถานศึกษาที่จะมาแสวงหาการศึกษา เมื่อการศึกษาทางไกลก้าวเข้ามาประยุกต์ใช้ในประเทศไทย เท่ากับประตูเปิดกว้างพร้อมที่จะให้ทุกคนเข้ามาตักตวงหาความรู้ประสบการณ์ตามที่เขาปรารถนาได้ ใครก็ตามที่นำแนวคิดการศึกษาทางไกลมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อวงการการศึกษาไทย จึงนับว่าเป็นผู้จุดแสงสว่างให้กับคนที่ใฝ่เรียนได้มีโอกาสทางการศึกษาสมดังตั้งใจ

3. การยกระดับความรู้ประสบการณ์ของผู้ประกอบอาชีพ

วงจรชีวิตของคนเราเมื่อศึกษาเล่าเรียนมาแล้วก็จะต้องประกอบสัมมาอาชีพ เพื่อการมีชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข เมื่อเข้าสู่วงจรของการประกอบอาชีพหน้าที่การงาน ทุกคนควรมีการเพิ่มเติมความรู้ประสบการณ์ของตนเอง เพื่อให้ก้าวทันในความเป็นปัจจุบัน ทันต่อภาวะการเปลี่ยนแปลงของสังคม แต่หน้าที่การงานของแต่ละอาชีพของแต่ละคนนั้นแตกต่างกันไป บางอาชีพมีโอกาสที่จะใฝ่หาความรู้ประสบการณ์ได้ง่าย โดยหน่วยงานเอื้อหรือเปิดโอกาสให้ศึกษาเล่าเรียนต่อได้ง่าย แต่บางอาชีพ บางงานไม่เอื้อต่อการศึกษาเล่าเรียนทำให้ขาดการยกระดับความรู้ประสบการณ์ประกอบอาชีพ เหตุผลส่วนใหญ่ของการไม่ได้ศึกษา คือ ไม่มีเวลา ติดภาระหน้าที่การงาน พอมีการศึกษาทางไกลเข้ามาทำให้การไม่มีเวลาการติดภาระหน้าที่งานประจำหมดไป ทุกคนสามารถศึกษาหาความรู้ ประสบการณ์ควบคู่ไปกับการทำงานได้ ทำให้สามารถยกระดับความรู้ประสบการณ์เป็นประโยชน์ต่อตนเอง และต่องานที่รับผิดชอบ

4. การปฏิรูปการเรียนรู้

เป้าหมายหลักของการปฏิรูปการศึกษาไทย คือ มุ่งส่งเสริมการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาหลักสูตร การจัดการ

เรียนการสอน หรือการประเมินผลสัมฤทธิ์ในการเรียนต้องยึดแนวคิดเรื่อง ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง แนวคิดในการดำเนินการศึกษาทางไกลนั้น เป็นวิธีการศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เลือกศึกษาในสิ่งที่ตนเองสนใจและต้องการกระบวนการเรียนการสอนส่วนใหญ่จะเป็นการเรียนด้วยตนเอง ส่วนการประเมินผลการเรียนนั้นจะอยู่ในรูปของการส่งเสริมความก้าวหน้าของการเรียนเป็นสำคัญ ดังนั้นการศึกษาทางไกลจึงเป็นวิธีการศึกษาหนึ่งที่ส่งเสริมหลักการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งเป็นหัวใจของการปฏิรูปการศึกษาไทย การศึกษาทางไกลที่ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน ได้นำมาประยุกต์ใช้ในไทยจึงมีส่วนช่วย ส่งเสริมการปฏิรูปการศึกษาไทย

5. การสรรสร้างสถาบันการศึกษาให้สังคม

สถานศึกษาไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบโรงเรียน ศูนย์การเรียนรู้ วิทยาลัย มหาวิทยาลัยล้วนแต่มีคุณค่าอันนิตต่อการพัฒนาคนให้มีความเจริญงอกงามทั้งด้านความรู้ ประสบการณ์ เจตคติ อารมณ์ และสังคม อันมีผลต่อความเจริญก้าวหน้าของสังคม ประเทศชาติด้วย ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน ได้มีบทบาทที่สำคัญในการก่อตั้งสถานศึกษาโดยตรง และร่วมพัฒนาสถานศึกษาที่มีอยู่เดิมแล้วให้พร้อมมากขึ้นในการพัฒนานักเรียน นักศึกษา ทั้งในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา ในการก่อตั้งสถานศึกษาโดยตรงที่ปรากฏเด่นชัดเป็นรูปธรรม คือ การเป็นผู้ก่อตั้งมหาวิทยาลัยสุโขทัย ธรรมราชา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี และมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

ใครก็ตามที่มีบทบาทในการก่อตั้งสถาบันการศึกษาสำหรับลูกหลาน ให้ได้มีที่ศึกษาเล่าเรียนกันต่อๆ ไปนับเป็นคนที่มีคุณค่าต่อแผ่นดินเป็นอย่างยิ่ง

เกียรติประวัติที่ได้รับจากต่างประเทศ

นอกจากที่ท่านศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน จะได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางภายในประเทศในฐานะนักการศึกษา นักบริหารและนักวิชาการ ที่มีความรู้ความสามารถยอดเยี่ยมเป็นที่ประจักษ์แก่บุคคลทั่วไป และวงการการศึกษาไทยแล้วผลงานของท่านยังได้รับการยอมรับและได้รับการยกย่องจากต่างประเทศอีกหลายประเทศ เกียรติยศที่ท่านได้รับโดยเฉพาะด้านการศึกษาทางไกลที่สำคัญๆ มีดังนี้

1. ท่านได้รับ Distinguished Fellow Award จาก International Council on Education for Teaching (ICET) เมื่อวันที่ 23 กรกฎาคม 2527

2. ท่านได้รับปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (Honorary Degree of Doctor of the University จาก The Open University ประเทศอังกฤษ เมื่อวันที่ 19 เมษายน 2529

3. ท่านได้รับรางวัล Outstanding Achievement Award จาก University of Minnesota ประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม 2529

4. ท่านได้รับปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (Honorary Degree of Doctor of Letters) จาก Andhra Pradesh Open University ประเทศอินเดีย เมื่อวันที่ 8 พฤษภาคม 2534

5. ท่านได้รับรางวัล AAOU Meritorious Service Award จากสมาคมมหาวิทยาลัยเปิดแห่งเอเชีย (Association of Open Universities -AAOU) เมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2545

6. ท่านได้รับปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (Honorary Degree of Doctor of Science) จาก Open University of Hong Kong เมื่อวันที่ 14 ธันวาคม 2548

บรรณานุกรม

- วจจร ครรสอาน (2529) การคกษาทางไกล นนทบุรี : มหาวทยาลัยสุโขทย
 ธรรมชราช
- เสนท์ จุยโต (2541) **วสยทศนและกลยุทธในการบริหารอุดมคกษา :**
กรณีคกษาของผุ้บริหารระดับสูง ปชญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต
 ภาควชษาอุดมคกษา บัณฑิตวทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สมาลี สงษศรี (2545) การจ้ดการคกษานอกโรงเรียนโดยวธีการคกษา
 ทางไกลเพอสงเสริมการคกษาทลอดชวิต นนทบุรี : มหาวทยาลัย
 สุโขทยธรรมชราช
- Holmberg, B. (1995) .Theory and Practice of Distance Education.
 London : Routledge.

